

ბიზნეს-ინჟინერინგი სოფლის მეურნეობაში

სასოფლო-სამეურნეო სანარმოო როლი ქვეყნის ეკონომიკაში

და მისი თავისებურებანი

ნატალია კოპალიანი, პროფესორი

რეზიუმე

ქვეყანაში არსებული ეკონომიკური ვითარება და სოფლის მეურნეობაში არსებული სირთულეები, დღის წესრიგში აყენებს ისეთი ამოცანების გადაწყვეტას, როგორცაა სოფლის მეურნეობის სტრატეგიული მიმართულების განსაზღვრა და შესაბამისად, სასოფლო-სამეურნეო სანარმოო მყარი და ეფექტური სტრუქტურების ჩამოყალიბება, ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, სურსათის იმპორტის შემცირების კვალობაზე მისი ექსპორტის მნიშვნელოვანი გაზრდა, გარემოს დაცვისა და ქვეყნის ბუნებრივი რესურსების ეფექტურად გამოყენების პირობებში, ეკონომიკის ზრდისა და მდგრადობის უზრუნველყოფაში აგრარული სექტორის როლისა და ხვედრითი წილის მნიშვნელოვანი გაზრდა.

საკვანძო სიტყვები: მაკროეკონომიკა, საბაზრო ეკონომიკა, ინფლაცია, პარამეტრები.

Agricultural enterprises role in the country's economy and its specific features

Natalia kopaliani, Professor

Summary

The country's current economic situation and the agriculture of the difficulties, the agenda calls for such tasks, such as agricultural strategic directions and therefore, agricultural enterprises solid and efficient structures, the country's food security, food imports to reduce the proportion of its exports a significant increase, Environment and natural resources of the country, economic growth and sustainability of the agricultural sector's role and a significant increase in the share.

Keywords: Macroeconomics, market economy, inflation, options

* * * * *

აგრარული ეკონომიკის განვითარების კანონზომიერებათა უკეთ შეცნობისათვის საჭიროა დაკონკრეტდეს სოფლის მეურნეობის ის სპეციფიკური თავისებურებები, რომლებიც უცვლელი ხასიათისაა და დამოკიდებული არ არის ქვეყნის სოციალურ-

ეკონომიკურ წყობაზე, აგრეთვე სახელმწიფოს მიერ გატარებულ ღონისძიებებზე, თუმცა მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის კვალობაზე ეს თავისებურებები გარკვეულწილად შერბილებული ფორმით გამოვლინდება.

მინათმოქმედებასა და მეცხოველეობაში დარგთა და სანარმოო პარამეტრების განსაზღვრის დროს გათვალისწინებული უნდა იქნეს ის ფაქტორები, რომლებიც ზღუდავენ წარმოების მასშტაბებს. ასეთ ფაქტორთა რიცხვს მემცენარეობაში მიეკუთვნება მინის ფართობი, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა, ხოლო მეცხოველეობაში - შენობა-ნაგებობანი, საკვები რესურსები და ა.შ.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ზოგიერთი ფაქტორი, მაგალითად სასოფლო-სამეურნეო სავარგული, უფრო მკვეთრად შეზღუდულია, მაშინ, როცა საკვები რესურსები მეცხოველეობისათვის ან კიდევ, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა და მისი მდგომარეობა შეიძლება დროთა განმავლობაში შეიცვალოს უკეთესისაკენ.

ამრიგად, ფაქტორების გავლენის შესაბამისად კორექტირება უნდა მოხდეს ყოველწლიურად ამ ფაქტორთა ცვალებადობის შესაბამისად, რაც საშუალებას მოგვცემს მაკრო და მიკრო ეკონომიკური რგოლების შესაბამისად გამოვავლინოთ და გამოვიყენოთ მატერიალური და ფინანსური რესურსების ეფექტურად ამოქმედების ყველაზე საუკეთესო ვარიანტები.

სპეციალისტებს მიაჩნიათ, რომ საქართველოში სოფლის მეურნეობის განვითარების დამამუხრუჭებელი ფაქტორები შეიძლება დაჯგუფდეს გარე და შიგა ფაქტორების სახით.

გარე სირთულეებად მიჩნეულია ქვეყანაში მაკროეკონომიკური (ინფლაცია, ფინანსური კრიზისი) მდგომარეობის გაუარესება და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ბაზრის მკვეთრი შეზღუდვა.

შიგა სირთულეებიდან აღსანიშნავია სოფლად სანარმოო ინფრასტრუქტურის რღვევა; საირიგაციო და დაშრობითი სისტემების მოშლა, გაჩანაგება; დისპროპორციები სოფლის მეურნეობისათვის საჭირო სამრეწველო ნაწარმის ფასებსა და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ფასებს შორის; არაეფექტური საბანკო-საკრედიტო სისტემა; მნიშვნელოვნად მოშლილია სოფლის მეურნეობის ნედლეულის გადამამუშავებელი საწარმოები და ა.შ., სხვა სირთულეები, რომელთა დაძლევა მნიშვნელოვან ინვესტიციებს მოითხოვს.

მიუხედავად არსებული მთელი რიგი სირთუ-

ლევების, საქართველოს ეკონომიკას საერთოდ და კერძოდ, მის აგრარულ სექტორს გააჩნია პოტენციური შესაძლებლობა უახლოეს დროში კრიზისიდან გამოსვლისა და ეფექტური ფუნქციონირებისათვის.

სოფლის მეურნეობის წარმოების სპეციფიკური ხასიათი ობიექტური, ბუნებრივი კანონზომიერებათა გავლენის შედეგია, იგი არ ექვემდებარება ადამიანთა ნება-სურვილებს და ამდენად, თავის გამოვლენას ნებისმიერ პირობებში პოულობს. თუმცა, ამ თავისებურებათა შედეგები განსაკუთრებით თვალსაჩინოა საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, მაგრამ როგორც აღინიშნა, მისი სიმწვავე მკვეთრად წარმოჩინდება გარდამავალ პერიოდში.

აღნიშნულ თავისებურებათა ჩამონათვალი საკმაოდ მრავალრიცხოვანია. აქ მხოლოდ ძირითად მათგანზე გავამახვილებთ ყურადღებას. კერძოდ, ეს თავისებურებებია:

1) სოფლის მეურნეობა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია ისეთ ბუნებრივ ფაქტორებზე, როგორიცაა ნალექების საშუალო - წლიური რაოდენობა, წლის განმავლობაში დღეთა რიცხვი, წლიური, საშუალო თვიური, დღე-ღამური ტემპერატურის ცვლილებები და ა.შ. ამ და სხვა ბუნებრივი მახასიათებლების გავლენა სამრეწველო დარგებზე თითქმის ნულის ტოლია, მაშინ, როცა ისინი შესაძლოა სოფლის მეურნეობისათვის უაღრესად ხელსაყრელი, ან კიდევ ფინანსური გაკოტრების მიზეზი გახდეს.

2) სოფლის მეურნეობის წარმოების გაფართოება, სხვა დარგებთან განსხვავებით, ძალზე პრობლემატურია, მინის ფართობების, კერძოდ. სასოფლო-სამეურნეო სავარგულთა სივრცობრივი შეზღუდულობის გამო.

3) წარმოების პროცესის ხანგრძლივობა სოფლის მეურნეობაში განპირობებულია მცენარეთა ვეგეტაციისა და ცხოველთა გამოკვების პერიოდის ხანგრძლივობით და ამდენად, მიწათმოქმედებასა და მეცხოველეობაში დასაქმებულ გლეხობას, ფაქტობრივად, არ შეუძლია ამ პროცესის დროის ფარგლების განსაზღვრა; მრეწველობის დარგების მსგავსად საწარმოო პროცესის შემჭიდროება ამ დარგში პრაქტიკულად შეუძლებელია.

4) აგრარულ სფეროში წარმოებული პროდუქცია კონკურენტ გამყიდველთა ბაზარზე ვერ ახერხებს რამდენადმე მონოპოლისტურ მდგომარეობაში ყოფნას, ვინაიდან გლეხობას არ შეუძლია სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მოცულობისა და მისი ფასების გაკონტროლება მცირე რეგიონის მასშტაბითაც კი, რომ არაფერი ვთქვათ მთლიანად ქვეყნისა თუ საერთაშორისო ბაზრის მასშტაბებზე. თავად გლეხები კი საქონელს ყიდულობენ შედარებით რეგულირებად ბაზარზე.

მშენებლობა, ენერგეტიკის, ტრანსპორტისა და ა.შ. არასასოფლო-სამეურნეო დარგების მონოპოლიზაციის დონის ზრდის კვალობაზე იზრდება დისპარიტეტი აგრარიკოსთა შესასყიდ და გასაყიდ ფასებს შორის, რაც საბოლოო ჯამში უარყოფითად აისახება სოფლის მეურნეობის ფინანსურ შედეგ-

ბზე.

5) სოფლის მეურნეობა არა მხოლოდ წარმოებაა, იგი იმავდროულად სოციალური სფეროა და ამდენად საწარმოო სრტუქტურის რაიმე დონით შეცვლა გავლენას ახდენს სოფლის ყოფა-ცხოვრებაზე. ავიღოთ თუნდაც ასეთი ელემენტარული შემთხვევა: ფინანსური გაკოტრების შედეგად სამრეწველო საწარმოს მუშაკებს შეუძლიათ სხვა საწარმოში გადაინაცვლონ და შესაბამისად, შეუძლიათ კვალიფიკაციის შეცვლა, მაშინ, როცა სოფლის მეურნეობის საწარმოს დაშლად ხურვას გლეხობისათვის ფაქტიურად სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს.

6) სოფლის მეურნეობის წარმოების ნორმალური პირობების შესაქმნელად მნიშვნელოვანია იმ ხარჯების ხვედრითი წილი, რომელიც საჭიროა საწარმოო საშუალებათა - ტექნიკის პირუტყვის გამოზრდა-შეძენისა და საწარმოო შენობა-ნაგებობათა მშენებლობისათვის, რომელთა გამოყენების ეფექტიანობა არახელსაყრელი გარემო-პირობების შემთხვევაში უმნიშვნელო შეიძლება აღმოჩნდეს და ამდენად, ჩამოთვლილი საშუალებები შეიძლება ე.წ. მუდმივი დანახარჯების გადიდების ფაქტორი გახდეს, რაც საბოლოო ჯამში ფინანსური შედეგების გაუარესების მიზეზად იქცევა.

7) სოფლის მეურნეობის წარმოების მკვეთრად გამოხატული სეზონური ხასიათი და დროში განელებილი საწარმოო ციკლი გავლენას ახდენს გლეხურ მეურნეობათა დაკრედიტების პროცესზე.

8) როგორც ნესი სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მწარმოებლები აწარმოებენ სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულს, ხოლო ამ ნედლეულისაგან წარმოებული ძირითადი სამომხმარებლო პროდუქცია, როგორიცაა: პური და პურ-პროდუქტები. ფქვილი, შაქარი, ხორცი და ხორცპროდუქტები, რძის ნაწარმი და ა.შ. გადამამუშავებელი საწარმოების მეშვეობით და შემდგომ კომერციული სტრუქტურების გავლით სამომხმარებლო ბაზარზე გადის. ამდენად არ შეიძლება უგულვებელყოფილი იქნეს ისეთი მოვლენებიც, როცა სასურსათო პროდუქტების მოთხოვნათა დაბალი ელასტიურობის გამო, მათი ფასი მოსახლეობის გადახდისუნარიანობის ცვლილების მიუხედავად სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის ფასების არაადეკვატურია და ამდენად, მოგების გარკვეული ნაწილი არაპირდაპირი გზით სოფლის მეურნეობის ნედლეულის მწარმოებლებთან გადამამუშავებელი და წარმოებისა და სხვა სფეროებამდე გადადის.

დასკვნა: ზემოთაღნიშნული თავისებურებების ფართოდ განხილვის მიზანი იმაში მდგომარეობს, რომ სოფლის მეურნეობის წარმოების გარდამავალი პერიოდის მოვლენებისადმი ადაპტაცია ამ თავისებურებათა ობიექტურობის თვალსაზრისით უნდა განხორციელდეს, რაც თავიდან აგვაცილებს, ან უკიდურეს შემთხვევაში შეარბილებს ამ თავისებურებებით გამოწვეულ ნეგატიური მოვლენების გავლენას სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა ფინანსურ შედეგებზე.

სოფლის მეურნეობის საწარმოსათვის დამახასი-

ათბელია სისტემის ელემენტთა ალბათური ხასიათი, რადგან თავად სოფლის მეურნეობის წარმოება ალბათური ხასიათისაა და მისთვის დამახასიათებელია რისკის მაღალი დონე. საწარმოს შედეგებზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ბუნებრივი ფაქტორები, რაც განპირობებულია ბიოლოგიური ობიექტების - მცენარისა და ცხოველის, მათი ამინდის ფაქტორებთან კავშირსა და განვითარების თავისებურებებზე.

თანამედროვე ეტაპზე, სოფლის მეურნეობის განვითარების ძირითად მიმართულებად აღიარებულია გაფართოებული კვლავწარმოების ინტენსიფიკაცია. თანმიმდევრული ინტენსიფიკაცია ხელს უწყობს სოფლის მეურნეობის წარმოების გადიდებას, რასაც უპირველეს ყოვლისა, მიწების ნაყოფიერების ამაღლების ტექნიკისა და ტექნოლოგიების, მინათმოქმედებისა და მეცხოველეობის რაციონალური სისტემის სრულყოფის საფუძველზე ითვალისწინებს.

დარგის სპეციფიკური ხასიათიდან გამომდინარე სოფლის მეურნეობის საწარმოში თავისებურად მიმდინარეობს წარმოების საშუალებების გამოყენების პროცესი, ანუ დოვლათის შექმნის ტექნოლოგიური ციკლი თავისებურია. წარმოების საშუალებები წრებრუნვის პროცესში, განივთებულ და ცოცხალი შრომითი დანახარჯების ფულად ფორმას იღებს, ხოლო სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ნაწილი წრებრუნვას განიცდის ნატურალური სახით (თესლი, საკვები მეცხოველეობაში, რძე მოზარდი პირუტყვისათვის და ა.შ.).

სოფლის მეურნეობაში საწარმოო დრო არ ემთხვევა წარმოების პერიოდს, რაც სოფლის მეურნეობის სეზონურობითაა განპირობებული. სოფლის მეურნეობაში წარმოების პროცესის ხანგრძლივობა დამოკიდებულია მცენარის და ცხოველის ბიოლოგიურ თავისებურებებზე, რომლის ხელოვნურად რეგულირება პრობლემური ხასიათისაა. ამდენად, საბრუნავი საშუალებების (თესლი, სასუქები, საკვები ცხოველისათვის და ა.შ.) მნიშვნელოვანი მოცულობისა და მათი ხარჯვა დამოკიდებულია ცალკეულ კულტურათა აგროტექნიკურ მოთხოვნებზე, ტექნოლოგიური პროცესის შესრულების პერიოდსა და ხანგრძლივობაზე.

ასეთ ვითარებაში შესაძლებლობის ფარგლებში უნდა განხორციელდეს დარგებისა და კულტურების მიზანშეწონილი შერჩევა და შეთანაწყობა, ადგილობრივი ნიადაგური, ხელოვნური და ბუნებრივ-კლიმატური პირობების შესაბამისად.

სეზონურობა მემცენარეობაში უფრო მკვეთრადაა გამოხატული, ვიდრე მეცხოველეობაში, ამიტომ ამ დარგების შეთანაწყობა შედარებით არბილებს სეზონურობის უარყოფით გავლენას. ამ დარგებში წრებრუნვის დასაწყისად ითვლება წარმოების პროცესში ფულადი შემოსავლის შემოსვლა.

სოფლის მეურნეობაში, სხვა თანაბარ პირობებში, წარმოების საშუალებების ბრუნვის დაჩქარება შესაძლებელია წლის განმავლობაში ორჯერადი მოსავლის (მემცენარეობაში) მიღების გზით. მაშასადამე, წარმოების საშუალებების ბრუნვადობის დაჩქარება

წარმოადგენს ეფექტიანობის ამაღლების მძლავრ ფაქტორს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კოლუაშვილი ჰ. ზიბზიბაძე გ. „სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა“, თბილისი 2006წ. გვ.65-86;
2. ჯამარაული ს. „წარმოების ორგანიზაცია და მართვა ფერმერულ მეურნეობაში“ თბილისი 2000წ. გვ.70-168;
3. ნაყოფია ბ. „მეწარმეობის ეკონომიკა ახალ ეკონომიკურ სივრცეში“ თბილისი 2002წელი. გვ.17-35;